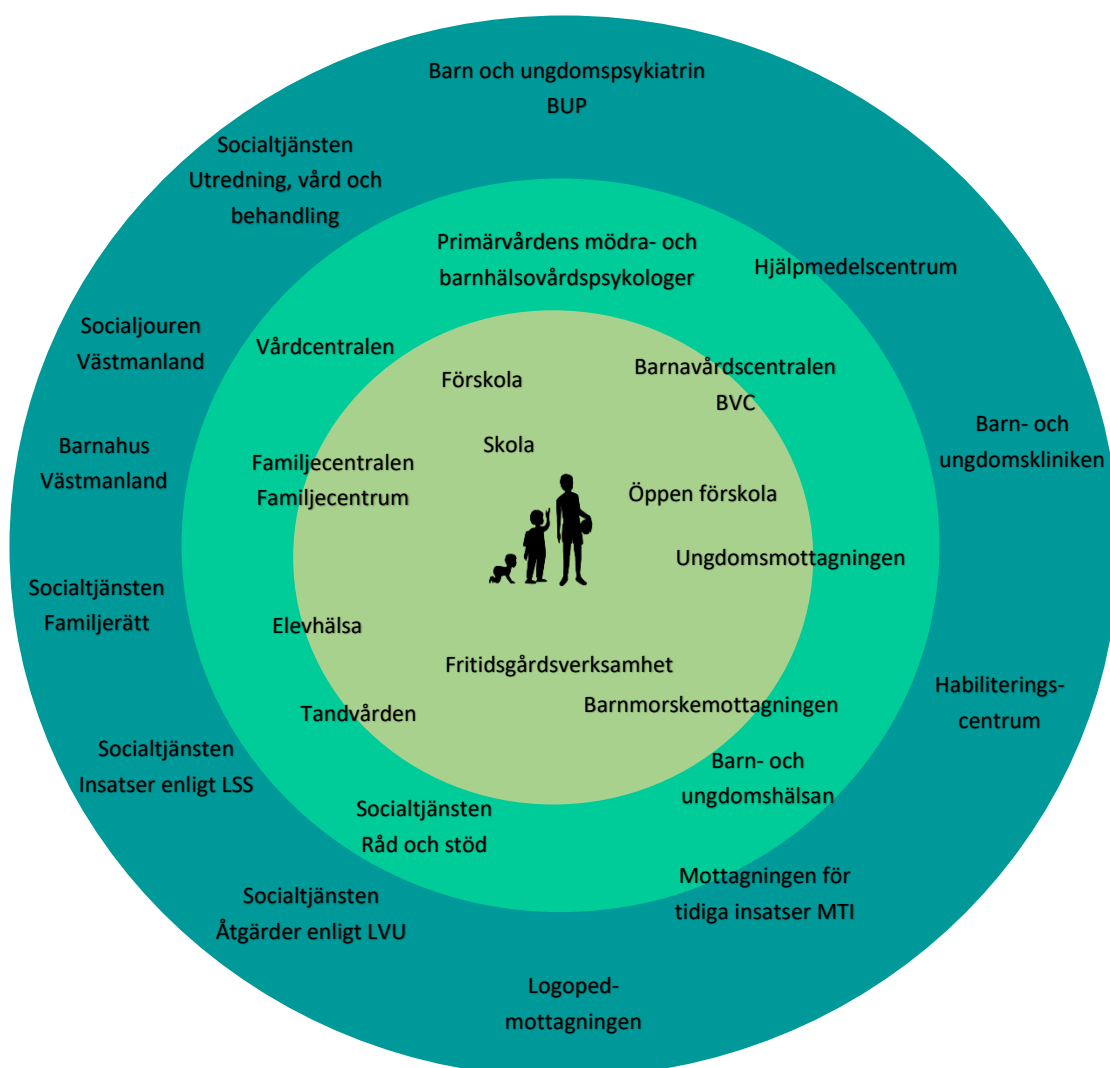

Bilaga 1 – Aktörers uppdrag och ansvarsområden

I denna bilaga beskrivs olika aktörers ansvar för hälsofrämjande, förebyggande, stödjande och vårdande insatser till barn i Västmanlands län. Det finns många viktiga aktörer i ett barns liv, till exempel familj, föreningar och andra aktörer inom civilsamhället. I detta dokument beskrivs endast verksamheter som överenskommelsens parter ansvarar för. Aktörerna har delats upp i tre nivåer som delvis överlappar varandra:

- Verksamheter med ansvar för hälsofrämjande och förebyggande insatser (den inre cirkeln i nedanstående modell)
- Verksamheter med ansvar för primärvård och utredning/insatser vid lätt till måttlig problematik (den mittersta cirkeln i nedanstående modell)
- Verksamheter med ansvar för specialistvård och utredning/insatser vid svårare problematik (den yttre cirkeln i nedanstående modell)

När en nivå's kompetens inte är tillräcklig ska andra nivåer kontaktas. Varje huvudman ansvarar för att respektive verksamhet har resurser för att utföra sitt uppdrag. Resursbrist på en nivå motiverar inte insatser på en annan nivå.

Verksamheter med ansvar för hälsofrämjande och förebyggande insatser

Nedan beskrivs verksamheter som främst har ett hälsofrämjande och förebyggande uppdrag gällande barns hälsa. Flera av verksamheterna erbjuder också stöd, vård och insatser vid konstaterade behov inom ramen för sitt uppdrag.

Barnmorskemottagningen

Barnmorskemottagningarna är organisatoriskt knutna till vårdcentralerna i Västmanlands län. I vissa kommuner finns barnmorskemottagningen i samma lokaler som familjecentralen/familjecentrum. Barnmorskemottagningarna arbetar hälsofrämjande och förebyggande för att ge blivande föräldrar och det ofödda barnet en så bra start i livet som möjligt. På barnmorskemottagningen erbjuds råd, stöd och regelbundna hälsokontroller under hela graviditeten samt ett eftervårdsbesök efter förlossningen. Barnmorskemottagningarna arbetar också med preventivmedelsrådgivning, abortrådgivning och gynekologiska hälsokontroller. Vid behov kan barnmorskemottagningen remittera till primärvårdens mödra- och barnhälsovårdpsykologer. Alla besök på barnmorskemottagningen är avgiftsfria och frivilliga.

Barnvårdscentralen (BVC)

Barnvårdscentraler (BVC) är organisatoriskt knutna till vårdcentralerna i Västmanlands län. I vissa kommuner finns BVC i samma lokaler som familjecentralen/familjecentrum. BVC arbetar hälsofrämjande och förebyggande för att ge vårdnadshavare och barn 0–6 år en så bra start i livet som möjligt. På BVC erbjuds råd och stöd till vårdnadshavare och regelbundna hälsokontroller för alla barn från födelsen till dess att barnet börjar i förskoleklass. Insatserna erbjuds i enlighet med det nationella barnhälsovårdsprogrammet. Vid behov kan BVC remittera till primärvårdens mödra- och barnhälsovårdpsykologer. Alla besök på BVC är avgiftsfria och frivilliga.

Öppen förskola

Öppen förskola finns i kommunal regi i de flesta kommuner i länet. Öppna förskolan är en mötesplats där vårdnadshavare och barn i åldrarna 0–6 år kan träffa andra barn och vuxna. Öppna förskolan samarbetar ofta med familjevägledare, barnhälsovård och barnmorskemottagning i närområdet. I vissa kommuner är öppna förskolan en del av familjecentralen/familjecentrum. I vissa kommuner bedrivs öppna förskolan i samarbete med civilsamhället.

Förskola

Hemkommunen ska erbjuda förskola till alla barn som är bosatta i Sverige från och med ett års ålder, i den omfattning det behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller studier, eller om barnet har ett eget behov på grund av familjens situation i övrigt. Från och med höstterminen det år då barnet fyller tre år ska kommunen erbjuda alla barn så kallad allmän förskola oavsett vilken sysselsättning föräldrarna har. Allmän förskola ska vara avgiftsfri.

Förskolan ska främja alla barns utveckling och lärande och särskilt uppmärksamma barn som av olika anledningar behöver mer ledning och stimulans eller särskilt stöd. Alla barn ska få en utbildning som är utformad och anpassad så att de utvecklas så långt som möjligt. Barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer stöd och stimulans ska få detta utformat utifrån sina egna behov och förutsättningar.

Skola

Förskoleklass, grundskola, grundsärskola, specialskola och sameskola är alla så kallade obligatoriska skolformer där elever har rätt till utbildning och normalt omfattas av skolplikt. Skolplikten upphör vid vårterminens slut det tionde året efter det att eleven har börjat fullgöra skolplikten. För de flesta elever är det när de har gått ut årskurs 9. För elever i specialskolan upphör skolplikten vid vårterminens slut det elfte året, alltså normalt när eleven har gått ut årskurs 10. Vissa elever har rätt till utbildning utan att omfattas av skolplikten, till exempel asylsökande barn.

Utbildning i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan är frivillig, men de elever som väljer att gå där har närvaroplikt. Man kan söka till gymnasiet till och med det år man fyller 20 år. En elev som har börjat läsa på ett nationellt program har rätt att fullfölja sin utbildning.

Skolhuvudmannen för samtliga ovan nämnda skolformer ansvarar för att alla elever ska ges möjlighet att nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling utifrån sina förutsättningar. Skolan ska så långt det är möjligt ge de anpassningar och det stöd som krävs för att en elev ska uppnå de kunskapskrav som finns i aktuell skolform.

Elevhälsan är en del av skolans verksamhet i förskoleklass, grundskola, grundsärskola, specialskola, sameskola, gymnasieskola och gymnasiesärskola. Elevhälsans uppdrag är att stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål. Elevhälsans uppdrag är främst hälsofrämjande och förebyggande. Den samlade elevhälsan omfattar medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Det ska finnas tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator för medicinska, psykologiska och psykosociala insatser. Vidare ska det finnas tillgång till personal med sådan kompetens att elevernas behov av specialpedagogiska insatser kan tillgodoses. Elevhälsan ska erbjuda alla elever tre hälsobesök som innefattar allmänna hälsokontroller under grundskoletiden och ett under gymnasietiden.

Fritidsgårdsverksamhet

Fritidsgårdsverksamhet finns i samtliga kommuner i länet. Fritidsgårdsverksamheterna är öppna mötesplatser där barn och unga ges möjlighet att umgås, knyta kontakter och delta i olika aktiviteter. Verksamheternas planering utgår ofta ifrån besökarnas egna önskemål och behov. Fritidsgårdsverksamheterna kan rikta sig till olika ålderskategorier. Det är vanligt att det finns öppna fritidsgårdar för ungdomar och särskilda fritidsklubbar för något yngre barn. Fritidsgårdsverksamheterna har ett hälsofrämjande och förebyggande uppdrag, att barn och unga har en meningsfull fritid är en viktig skyddsfaktor.

Familjecentraler/Familjecentrum

Familjecentraler eller Familjecentrum finns i de flesta kommuner i länet. På familjecentraler och familjecentrum finns ofta öppen förskola, föräldrautbildning och föräldravägledning i kommunens regi i samma lokaler som vårdcentralens barnmorskemottagning och BVC. Verksamheterna bedrivs i samverkan mellan vårdcentralen och kommunen, ibland också i samverkan med Svenska kyrkan och/eller andra aktörer från civilsamhället. Familjecentraler och Familjecentrum arbetar främst hälsofrämjande och förebyggande men kan också erbjuda stöd och vägledning i ett tidigt skede när svårigheter uppstår.

Ungdomsmottagningen

Länets ungdomsmottagningar bedrivs av Region Västmanland i samarbete med länets kommuner. Åldersgränsen på Ungdomsmottagningen i Västmanland är 13–23 år. En översyn pågår för att utöka åldersgränsen till 13–25 år under 2022/2023 för att på så sätt nå fler unga vuxna.

Ungdomsmottagningen finns för alla unga i länet, dels med fysiska mottagningar med bokade besök eller drop in, dels med digitala tider och chattverksamhet. Ungdomsmottagningen arbetar även med utåtriktade insatser. Ungdomsmottagningen arbetar med sexuell-, reproduktiv-, fysisk- och psykisk hälsa. Mottagningen erbjuder stödjande och rådgivande samtal. Frivillighet är en bärande princip i verksamheten och insatserna utgår ifrån ungdomens önskemål och behov.

Tandvården

Tandvårdens övergripande mål är att verka för en god och jämlik tandhälsa i befolkningen. Barn och unga vuxna upp till 23 år har rätt till avgiftsfri tandvård och regelbundna tandhälsoundersökningar. Tandvården för barn och unga är till stora delar hälsofrämjande och förebyggande, men vid behov erbjuds också tandvårdande behandlingar på allmän nivå och specialistnivå. Genom de regelbundna tandhälsokontrollerna har tandvården möjlighet att upptäcka barn som far illa. Upprepat uteblivande från bokade besök uppmärksammas. Tandvården i länet består av Folktandvården Västmanland AB, privata tandvårdskliniker samt regiondriven specialisttandvård. Tandvårdsenheten samordnar tandvården i länet.

Verksamheter med ansvar för primärvård och utredning/insatser vid lätt till måttlig problematik

Socialtjänsten – Råd och stöd

Socialtjänstens råd och stödverksamhet är organiserad på olika sätt i länets kommuner, och kan ges enskilt och/eller i grupp. Vissa verksamheter riktar sig till föräldrar/familjer medan andra riktar sig direkt till barnet eller den unge. De flesta kommuner erbjuder ett antal tillfällen utan ansökan om bistånd. Exempel på råd och stödverksamhet kan vara samtal i föräldrarollen eller samspel i familjen. Råd och stödverksamhet kan även vara integrerad med familjecentraler/familjecentrum.

Socialtjänsten erbjuder även stödgruppsverksamhet för barn och unga. Det kan se olika ut i kommunerna om stödgruppsverksamhet finns på den egna orten eller om samverkan sker mellan kommuner. Ansökan till stödgruppsverksamhet sker via socialtjänsten men vissa stödgrupper erbjuds även utan biståndsbeslut. Exempel på stödgruppsverksamhet är

- Gruppverksamhet för barn till föräldrar med riskbruk, skadligt bruk, beroende.
- Gruppverksamhet för barn till föräldrar med psykisk ohälsa.
- Gruppverksamhet för barn som bevittnat våld.

Vårdcentralen

Alla invånare i Västmanlands län är normalt listade vid någon av länets vårdcentraler. Valet av vårdcentral är personligt, och för barn upp till 18 år är det vårdnadshavaren som väljer. Om inget aktivt val görs så tilldelas barn samma vårdcentral som sin mamma. Vårdcentralen ska tillgodose patienternas behov av rådgivning, behandling, omvårdnad, habilitering och rehabilitering på

primärvårdsnivå. Vårdcentralen ska integrera ett hälsofrämjande och förebyggande förhållningssätt i alla kontakter och i all vård och behandling. Gällande barn upp till 18 år med psykisk ohälsa ansvarar vårdcentralen för att göra en bedömning för att utesluta och/eller behandla somatiska bakomliggande faktorer. Vid konstaterade psykiska besvär skickar vårdcentralen en vårdbegäran till barn- och ungdomshälsan, vid behov remitteras barnet till psykiatrisk specialistvård. Medicinskt ansvar följer specialistläkarområde. Läkaren vid vårdcentralen är ansvarig fram tills dess att patient som remitterats till specialistklinik gör sitt första besök där.

Primärvårdens mödra- och barnhälsovårdpsykologer

Primärvårdens mödra- och barnhälsovårdpsykologer är organiserade i en egen enhet och arbetar mot alla länets vårdcentraler. Mödra- och barnhälsovårdpsykologerna bedömer och behandlar lindriga till måttliga symtom på psykisk ohälsa hos gravida kvinnor och hos barn 0–6 år. Man genomför också bedömningar vid misstanke om utvecklingsrelaterad problematik hos barn 0–6 år och skickar vid behov remiss till Mottagningen för tidiga insatser (MTI). För att få kontakt med mödra- och barnhälsovårdpsykologerna så behövs en remiss från barnmorskemottagningen eller BVC.

Barn- och ungdomshälsan

Barn- och ungdomshälsan är en kompletteringsverksamhet till vårdcentralerna i regionen med särskild psykologisk kompetens gällande barn och unga. Verksamheten ansvarar för psykologisk bedömning och behandling av barn och unga på primärvårdsnivå. Barn- och ungdomshälsan är en samtalsmottagning och behandlar lindrig till måttlig psykisk ohälsa för att förebygga allvarigare psykisk ohälsa som kräver specialistvård, vilket oftast innebär ett begränsat antal kontakter under en kortare tidsperiod. All behandling görs med båda vårdnadshavares samtycke och delaktighet utifrån att de insatser som ges är begränsade i intensitet och kräver uppföljning på hemmaplan för att ge optimal effekt.

Verksamheter med ansvar för specialistvård och utredning/insatser vid svårare problematik

Socialtjänsten – Utredning, vård och behandling

Socialtjänstens individ och familj, ansvarar för att ta emot ansökningar och anmälningar som rör barn och unga 0–20 år, bedöma, utreda och besluta om insatser samt att följa upp dessa. Bistånd som riktas till barn och unga och deras familjer kan till exempel vara någon form av öppenvårdsinsats, kontaktperson, kontaktfamilj eller i vissa fall placering utanför det egna hemmet.

Exempel på öppenvårdsinsatser är riktade föräldrautbildningar, familjebehandling, krisstöd, öppenvård för ungdomar med alkohol och drogproblematik eller kriminalitet.

Socialtjänsten - Socialjour Västmanland

Socialjouren i Västerås är socialjour för länets samtliga kommuner. Socialjouren arbetar kvällar, nätter och helger för att hantera akuta sociala ärenden som inte kan vänta till socialtjänstens ordinarie öppettider. Socialjouren kan ge stöd till individer eller familjer i en svår situation och hanterar även ingripanden när barn far illa.

Barnahus Västmanland

Målgruppen för Barnahus Västmanland är barn som bor i Västmanlands län och som misstänks vara utsatta för våld främst i nära relation, sexualbrott, samt barn som bevittnat våld. På Barnahus bedöms och planeras hanteringen av ärenden tvärprofessionellt med barnets bästa i fokus. Om en polisanmälan görs så förhörs barnet på Barnahus där miljön är anpassad och trygg. På Barnahus kan även medicinska undersökningar göras. Verksamheten bedrivs i samverkan mellan Polismyndigheten, socialtjänsten i länets alla kommuner, Åklagarkammaren, Region Västmanland (BUP och Barn- och ungdomskliniken) samt Länsstyrelsen i Västmanlands län.

Socialtjänsten – Åtgärder enligt LVU (Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga)

Insatser till barn och unga samt deras familjer ska i första hand erbjudas som ett bistånd enligt socialtjänstlagen. I de fall barn och unga behöver stöd och skydd och detta inte kan ges med vårdnadshavarnas eller barnets samtycke kan socialnämnden ansöka hos Förvaltningsrätten om att vårderna ska ges enligt Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU).

Socialtjänsten - Familjerätt

Socialtjänsten bedriver familjerättslig verksamhet med ansvar för frågor rörande vårdnad, boende och umgänge, fastställande av föräldraskap samt adoptioner.

Socialtjänsten – Insatser enligt LSS (Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade)

Socialtjänsten har biståndshandläggare som utreder behov av stöd och serviceinsatser för personer som har en psykisk, intellektuell eller fysisk funktionsnedsättning.

Stöd och service enligt LSS kan beviljas i form av:

- biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäligen kostnader för sådan assistans
- ledsagarservice
- biträde av kontaktperson
- avlösarservice i hemmet
- korttidsvistelse utanför det egna hemmet
- korttidsstillsyn för skolungdom över 12 år utanför det egna hemmet i anslutning till skoldagen samt under lov
- boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn som behöver bo utanför föräldrahemmet

Mottagningen för tidiga insatser (MTI)

Mottagningen för tidiga insatser (MTI) är en tvärprofessionell funktionsmottagning för barn under 6 år med utvecklingsrelaterad problematik inom två eller flera områden. På mottagningen erbjuds en samlad utredningsprocess, vård, stöd och behandling vid misstanke om neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, intellektuell funktionsnedsättning och vid mer ospecifik, men komplex problematik. Barn med konstaterad ADHD och behov av specialistinsatser remitteras till BUP. Barn med konstaterad autism och/eller intellektuell funktionsnedsättning (LSS-målgrupper med rätt till insatser på specialistnivå) remitteras till Habiliteringscentrum.

Barn och ungdomspsykiatri (BUP)

Barn och ungdomspsykiatri (BUP) är en länsövergripande specialistverksamhet med uppdrag att erbjuda bedömning, behandling och utredning för barn med, eller med hög risk för, allvarlig psykiatrisk sjukdom som påverkar funktionsnivån i vardagen. Den största patientgruppen på BUP är barn med misstänkt eller konstaterad neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. BUP erbjuder öppenvård, slutenvård, och har också en akutmottagning. BUP ansvarar också för ätstörningsenheten för barn och vuxna. Nya patienter på BUP tas emot på BUP Start som är en central mottagningsfunktion med syfte att snabbt kunna bedöma vårdbehov och erbjuda rätt insatser på rätt vårdnivå.

Barn- och ungdomskliniken

Barn och ungdomskliniken är en länsövergripande specialistverksamhet med uppdrag att erbjuda bedömning, utredning, vård och behandling för barn och ungdomar upp till 18 år. På barn- och ungdomskliniken finns barnspecialister inom alla somatiska medicinska områden. Barn- och ungdomskliniken erbjuder både öppenvård och slutenvård inom olika somatiska specialistområden och ansvarar också för barnakuten i länet.

Habiliteringscentrum

Habiliteringscentrum är en länsövergripande verksamhet som ger livslång rehabilitering till barn och vuxna med utvecklingsstörning, autism, medfödda omfattande och bestående rörelsenedsättningar och omfattande och bestående synnedsättningar. Bland barn och unga är den största patientgruppen barn med autism. Habiliteringscentrum erbjuder kartläggning, bedömning, behandling, stöd och uppföljning och riktar sig till både patienter och närstående. Verksamheten är ett komplement till övrig hälso- och sjukvård vilket innebär man i hög grad samverkar med övriga aktörer runt patienterna.

Logopedmottagningen

Logopedmottagningen är en länsövergripande öppenvårdsverksamhet som utreder, diagnosticerar och behandlar både barn och vuxna med olika typer av svårigheter med kommunikation, tal, röst och språk. Mottagningens största målgrupp är barn i förskoleåldern med misstänkt eller konstaterad språkstörning. Mottagningen utreder också misstanke om dyslexi och dyskalkyli hos vuxna.

Hjälpmiddelscentrum

På Hjälpmiddelscentrum finns specialistkompetens gällande hjälpmedel. Utprovning av hjälpmedel sker efter behovsbedömning av förskrivare inom hälso- och sjukvården. Förskrivare är vanligtvis arbetsterapeut, fysioterapeut, specialpedagog, läkare eller logoped. Hjälpmiddelscentrum är en stödfunktion till länets förskrivare. I Hjälpmiddelcentrums utbud ingår hjälpmedel som underlättar vardagen för personer med rörelse-, kognitiva- och kommunikativa funktionsnedsättningar. Det finns också hjälpmedel vid personlig medicinsk behandling och inkontinenshjälpmedel. På Hjälpmiddelscentrum kan barn och vuxna få information om, och tillsammans med sin förskrivare prova, olika hjälpmedel och bostadsanpassningar i dess rätta miljö. Det finns en visningslägenhet där man kan se hjälpmedel som underlättar vid kognitiva funktionsnedsättningar.